

La llegenda del Gegant del Pi i Caldes de Montbui

Júlia Mur Bárzano i Eloi Casanovas Gilabert (*Escola Massana de Barcelona*)

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
23 (2019), 191-204

191

Resum: Aquest article resumeix el treball guanyador del premi Camí Ral, convocat pel Centre d'Estudis de Granollers per al curs 2017-2018. L'origen del treball es troba en la controvèrsia que un dia hi va haver entre les colles de geganters de Caldes de Montbui i de la plaça del Pi de Barcelona en relació amb l'origen de la cançó popular del «Gegant del Pi». Tot submergint-se en aquest gran món de la cultura popular, el treball pretén conèixer les arrels de tot el que envolta la llegenda i la cançó del "Gegant de Pi", i aclarir-ne l'origen. Després de la introducció, es presenten els orígens (històrics i llegendaris) de la cançó, i es discuteix quina és la versió que n'explica els veritables orígens; a continuació es presenta la llegenda del Farellàs o Fort Farell (àlies Gegant del Pi) i la seva vinculació amb Caldes de Montbui, per acabar amb unes breus conclusions.

Paraules clau: Cultura popular, llegenda, Gegant del Pi, Caldes de Montbui.

Abstract: This article summarizes the research project that won the Camí Ral Prize, awarded by the Centre d'Estudis of Granollers for the 2017-2018 academic year. The project stemmed from the controversy that once arose between the «Gegants» (Giants) group from Caldes de Montbui and the one from the Plaça del Pi in Barcelona regarding the origin of the folk song known as «Gegant (Giant) del Pi». By submerging itself in this great world of traditional culture, the project tries to get to the roots of all that surrounds the legend and the «Gegant (Giant) del Pi» song, and clarify its origin. After the introduction, the origins (historical and legendary) of the song are presented, and which version explains the true origins is discussed. Then, the legend of Farellàs or Fort Farell (alias «Gegant del Pi») is presented, as well as its connection with Caldes de Montbui, ending with a few brief conclusions.

Keywords: Popular culture, legend, Giant del Pi, Caldes de Montbui.

Data de recepció: octubre 2018; versió definitiva: novembre 2018.

1. Introducció

L'any 1964, gràcies a una subscripció popular, a Caldes de Montbui es va construir la parella de gegants del poble. Aleshores encara no existia la colla gegantera, que no es va constituir fins l'any 1992, i els gegants sortien a les festes majors amb diversos portadors. L'artesà que va treballar en les figures dels gegants, el senyor Rifé Codina, va prendre com a model unes fotografies que tenia l'Arxiu Municipal de Caldes sobre el Farellàs i la Guisla. La figura femenina estava inspirada en la primera baronessa de Montbui, i per això portava l'escut de la Baronia de Montbui; la figura masculina era el Fort Farell o Gegant del Pi, amb una branca de pi a la mà (al·ludint al sobrenom) i l'escut del poble.

Tant els gegants de Caldes de Montbui com els de la plaça del Pi de Barcelona utilitzen la imatge del personatge de la popular cançó del «Gegant del Pi». Ambdues colles defensen que la seva figura respon a la representació del personatge que s'esmenta a la lletra de la melodia, i fins i tot, que la lletra s'inspira en l'existència de la mateixa figura.

Aquest treball pretén intervenir en aquesta controvèrsia que un dia hi va haver entre les colles de geganters de Caldes de Montbui i de la plaça del Pi de Barcelona en relació amb l'origen de la cançó popular del «Gegant del Pi», tot submergint-se en aquest gran món de la cultura popular per conèixer les arrels de tot el que envolta la llegenda, la cançó del «Gegant de Pi» i el seu protagonista.¹

Volem escatir si tenim elements per valorar quina de les dues versions, la de Caldes de Montbui o la de l'església de Santa Maria del Pi, és l'autèntica, i alhora separar tot allò que és història del que és llegenda o ficció. Amb tot, podem dir que el Gegant del Pi és un personatge ben real, encara que només sigui pel fet de tenir una cançó que tothom arreu de Catalunya coneix.

2. Origen de la cançó

Tota lletra d'una cançó té alguna cosa a explicar. Per dir-ho d'alguna manera, la funció de les cançons és transmetre un missatge, una història o una emoció, per exemple. La cançó del «Gegant del Pi» ens pot explicar dues situacions o històries diferents amb la mateixa lletra. Per una banda, podria formar part d'una llegenda, o d'una història amb cert contingut fantàstic, en

¹ Aquest treball, amb el títol «Els Gegants del Pi», va guanyar el premi Camí Real de treballs de recerca de batxillerat, convocat pel Centre d'Estudis de Granollers per al curs 2017-2018. Presentat a l'Escola Massana de Barcelona, va tenir com a tutor el professor Gabriel Sanz. Es pot consultar a l'hemeroteca Municipal Josep Móra de Granollers (Arxiu Municipal de Granollers) i a la biblioteca de l'Associació Cultural de Granollers.

El Farellàs de Caldes de Montbui (Foto: Ramon Ramiro, integrant de la colla dels Geganters de Caldes de Montbui).

el sentit de ficció o conte. Per altra banda, la cançó també ens podria estar explicant uns fets reals i històrics que van passar a formar part de la tradició oral a través d'una cançó per la seva importància històrica i popular. Això és el que volem aclarir en aquest apartat.

2.1. La llegenda com a origen

La llegenda que es creu que dona pas a la cançó del gegant del Pi és la del Fort Farell, un gegant que vivia a tocar de Caldes de Montbui. Una de les versions d'aquest conte diu així:

En aquella època a la vila de Caldes de Montbui ja existia la muntanya del Farell, que alguns anomenen de Montmajor, des d'on es podia albirar en un dia clar trenta-tres pobles. Precisament en aquest cim hi havia una masia, la casa del Farell.

Vet aquí que hi nasqué un gegant que, per distingir-lo dels altres de la parentela i fins i tot dels altres forçuts del món, li deien el Fort Farell, perquè en tota la rodalia del Vallès no es coneixia ningú que el pogués batre.

Era modest i senzill i d'aquesta fortitud no en feia cas, ja que el que l'importava de debò era menar les terres dels seus avis a ús i costum de bon pagès. Ell era sempre el primer a la feina i si alguna vegada, posem per cas, es calava foc al bosc, en quatre gambades hi era, arrencava de socarrel uns quants pins o alzines del voltant de la foguerada i en tres bufades la deixava apagada del tot. Un dia en Farell estava llaurant una feixa de la quintana amb un parell de bous valents, quan se li presentà al davant un gegant foraster, però en la parla semblava català, que li digué:

—Déu vos guard, company! Vaig a Barcelona i no sé si haig de tirar cap ací o cap allà.

I, dient això, alçà la feixuga porra de ferro que tenia estesa enlaire amb una sola mà i aguantava només per un cap.

En Farell, veient aquesta fanfarronada del foraster, sense enutjar-s'hi gota, amb la destra amb què empunyava l'arreu, l'alçà enlaire —amb un parell de bous i tot— i contestà senzillament:

—Tireu dret enllà i al peu del mar la trobareu.

El foraster es va quedar bocabadat davant aquella mostra de força, per la qual cosa digué:

—Si sou tan valerós, per què no aneu a Barcelona, on el Moro repta tots els homes valents de la terra?

—No puc —va respondre en Farell—. Tinc molta feina a casa.

—De feina rai —exclamà el foraster—, no ens mancarà pas si deixem que els hostes ens treguin de casa nostra!

En Farell va rumiar un instant i va dir:

—Potser teniu raó. Comenceu a caminar, que ja vinc.

Deixant el parell de bous a casa s'acomiadà dels parents i inicià el camí cap a la ciutat.

Prop de Martorelles, en Farell rumiava: Que en sóc de temerari! No porto res amb mi, ni tan sols un bastó per apartar el que pel camí aparegui.

Però com que el bosc de les Tres Parròquies era prou frondós no se'n va estar d'agafar un pi per la soca, arrencar-lo d'un cop, i fer-lo servir de bastó.

D'aquesta manera i ben content, s'encaminà cap a Barcelona. Tothom en veure'l li preguntava:

—On aneu company?

—Vaig de camí —els contestava dolçament el Farell.

Mentre caminava, els infants, que el seguien alegres i el rondaven saltironant com ell, li cantaven la popular tonada:

«El Gegant del Pi ara balla ara balla, el Gegant del Pi ara balla pel camí.»

Arribat a la ciutat, els portalers li exigiren que pagués el tribut de la llenya pel pi que portava, però ell va objectar que allò no era pas un pi, sinó senzillament un bastó. Varen discutir molt i no arribaren a entendre's, fins que, a la fi, en Farell, enutjat, amb la major facilitat i com si es tractés d'una palla, va tirar el pi gruixut i pesat per dalt de la muralla. Llavors, hi passà per damunt d'una camada i deixà bocabadats els portalers.

Un cop a l'altra banda de les muralles, el Gegant Moro el va rebre i li va parar una bona taula, com tenia per costum quan algú acceptava el seu rept.

Mentre en Farell, pacíficament, anava endrapant i buidant plats, el gegant negre se'l mirava amb uns ulls esverats i incesos de ràbia tot dient:

—Menja, menja, Farellàs, que ben poc temps menjaràs.

I deia això perquè ja donava per cosa feta que batria el «Gegant de la Muntanya». El Fort Farell el deixava dir com si sentís ploure.

El lloc escollit per a celebrar la gran baralla fou a la placeta, encara avui existent, coneguda per la placeta dels Peixos. Un cop acabat l'àpat, el Farell es va quedar plantat enmig de la placeta com si fos de ferro, mentre el moro no parava de bornar-lo a cops de puny, empentes, mossegades, esgarrapades, pessics i tota mena d'atacs, sense que el gegant de la barretina se'n sentís, ans estava tan fresc i impassible com si ni tan sols li hagués posat la mà al damunt. Aleshores, i com qui llença una palla, en Farell el va agafar amb la mà dreta sota el ventre i l'esquerra per la nou del coll i el va tirar per damunt de cases i terrats.

Conten que, tot giravoltant pels aires, va anar a caure als afores de la ciutat, més enllà del Portal Nou, mentre la multitud d'aquell celebrat dia cantava la tonada de la gloriosa gesta del gegant que va donar fi a l'opressió de la terra catalana exercida pel tirà foraster, el gegant moro:

«El Gegant del Pi ara balla ara balla, el Gegant del Pi ara balla pel camí.

*El Gegant de la Ciutat ara balla ara balla, el Gegant de la Ciutat ara balla pel terrat».*²

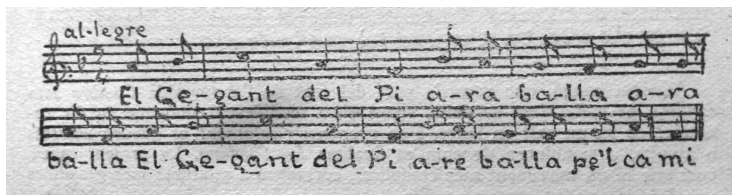
196

És així, doncs, que d'una banda es diu que aquesta llegenda popular dona pas a la cançó. La relació entre la cançó i la història s'explica a través de les dues estrofes, en les quals, a la primera, es narra com el Fort Farell es dirigeix cap a Barcelona amb un pi, i a la segona, com després el Gegant de la Ciutat, el gegant Moro en aquesta versió, «balla pel terrat» perquè és llançat pels aires fora de la ciutat:

*«El Gegant del Pi,
ara balla, ara balla.
El Gegant del Pi
ara balla pel camí.*

*El Gegant de la Ciutat,
ara balla, ara balla.
El Gegant de la Ciutat
ara balla pel terrat.»*

Per fer un pas més enllà, no només seria que a partir de la història narrada sorgeix la cançó, sinó que aquesta cançó surt ja en el conte mateix com a part de la narració. Segons aquesta versió, els dos personatges que se'ns presenten són: 1) el Gegant del Pi, el Fort Farell de la llegenda, que és un humil pagès de Caldes de Montbui, al qual acaben anomenant així perquè en el seu camí cap a Barcelona utilitza un d'aquests arbres com a bastó; i 2) El Gegant de la Ciutat, que presenten com un gegant moro que té la ciutat de Barcelona sota el seu control, però que és vençut pel nostre pagès. Aquest segon personatge, també és anomenat *gegant negre de la ciutat*,³ per no confondre'l amb la figura del gegant de la ciutat de Barcelona.

Partitura de la cançó del «Gegant del Pi» (font: A. CAPMANY (1923), p. 24).

² Diversos autors (1994), p. 10-12.

³ J. GRAU MARTÍ (1995), p. 68, 74, 75, 78-82, 117, 128.

2.2. La història com a origen

L'explicació de la cançó que basa l'origen de la lletra en fets històrics reals és la que té més suport des de la basílica de Santa Maria del Pi i els Geganters del Pi. També és la que els folkloristes i historiadors com Jan Grau i Francesc Curet defensen més per la seva consistència,⁷ encara que ha quedat en un segon pla, només coneguda pels més entesos i interessats, perquè l'altra versió és la més difosa a través de la tradició oral.

A l'hora d'explicar l'origen de la cançó a través de fets històrics hem de tenir en compte dos elements essencials que fan sorgir aquesta cantarella popular «tan pròdiga de comentar els episodis més insignificants de la vida ciutadana».⁸ Aquests dos elements són la renovació de la Rambla de Barcelona, i la reparició dels gegants el 1798.

La idea de remodelar urbanísticament la Rambla ja venia d'antic. En el segle XVIII, la igualtat de nivell dels carrils per on passaven tant vianants com carruatges dificultava el pas de tots dos tipus de viatgers, malgrat la separació de les zones de passeig amb les fileres d'arbres. La presència d'Agustí de Lancàster a la Capitania General de Catalunya, més el moment de crisi perquè s'estava en guerra amb Anglaterra (del 1796 al 1801), van fer que per fi, la remodelació de la Rambla es dugués a terme.

Lancàster va proposar un nou pla molt elaborat, que al final es va haver de reduir a menys de la meitat, per motius econòmics, entre d'altres. Tot i així, s'hi van efectuar reformes importants. En primer lloc, el passeig es dividiria en una via central per als vianants, i dues de laterals per als carruatges.

⁴ J. AMADES (1978), vol. 1, p. 210-217; J. AMADES (1934), p. 40-43; J. AMADES i R. VIOLANT (2002 [1934]), p. 92-93, 101-102.

⁵ R. SUÑÉ (1948), vol. I, p. 40-45; A. CAPMANY (1923), p. 24-27.

⁶ F. MASPONS LABRÓS (1952), p. 17-25; C. CUSPINERA (1884), p. 113-115; A. MESTRES (2004 [1933]), p. 117; A. MESTRES (2009), p. 67-69.

⁷ J. GRAU MARTÍ (1996), p. 7-8, 15, 18-19, 51-54; F. CURET (1952), vol. II, p. 125-130.

⁸ F. CURET (1952), vol. II, p. 125-130.

Aquesta via central estaria elevada del sòl de diferents maneres en tota la seva longitud. En els tres trams que es dividiria la Rambla, separats per places al Pla Comèdies i al Pla Boqueria, el primer i tercer elevarien la part central a un pam del terra, i la segona secció, situada entre les dues places, al ser el lloc més distingit, tindria una alçària considerablement superior.

A més a més, aquest pla central tindria forma semicircular pels extrems de dalt i de baix, pel qual es pujaria a través d'una rampa, i a través d'esglaons pels costats laterals. La zona de passeig per als vianants estaria enrajolada a l'estil del paviment que acostumava a recobrir els terrats, dotada d'una barana per guaitar a baix. D'aquesta manera, aquesta zona central de la segona secció de la Rambla, popularment es va acabar coneixent com el *terrat de la Rambla*, i en boca de la gent més fina, el *passeig del Mig* o el *saló de la Rambla*. Per acabar, els carrils laterals per als carruatges, plens de pols a causa de les obres, també van rebre el nom de *camins* o *carreteres*.

D'altra banda, tenim la reparició dels gegants. Des del 1780, els gegants de tot Espanya tenien prohibit sortir a ballar en qualsevol de les festivitats en què sortien habitualment. La seva desaparició dels carrers fou especialment dolorosa per als ciutadans de Barcelona, que trobaven a faltar el color i la bullícia que donaven els gegants a les processons de Corpus. Després de molts anys de queixes per tornar-los a treure, el Dijous Gras del 1798, el capità general de Catalunya celebrava un sarau de disfresses al teatre de la ciutat, on es van presentar dos gegantons i van demanar permís al capità per ballar dins la sala. Segons explica Jan Grau Martí,⁹ aquests dos eren els Gegantons del Pi. Van ser acceptats a entrar-hi i a fer-hi festa acompanyats amb els flabials, i, abans de sortir, es van presentar com a simples ambaixadors dels altres gegants de la ciutat, per lliurar al capità general un memorial perquè deixés tornar a sortir les figures, petició que fou acceptada. Pocs mesos després d'inaugurar la Rambla, els Gegants de la Ciutat i els del Pi feien la tradicional cercavila pel passeig, estrenant-lo i retent homenatge al novíssim *saló*.

D'aquesta manera, a finals del segle XVIII tenim units dos fets de gran importància per als barcelonins: la renovació del passeig principal de la ciutat, i el retorn dels gegants a la vida social i religiosa de la població. La coincidència de tals esdeveniments és el que es dona com a explicació a la cançó del gegant del Pi, sobretot posant èmfasi en tres paraules importants: *ara*, *camí* i *terrat*.¹⁰ Segons Francesc Curet, la cançó originalment era en plural i parlava dels «gegants del Pi» i dels «gegants de la Ciutat», però es va canviar

⁹ Entrevista a Jan Grau i Martí, novembre 2017.

¹⁰ F. Curet (1952), vol. II, p. 125-130.

al singular per encaixar amb la versió de la llegenda.¹¹ Així doncs, la lletra diu «ara ballen», fent referència al fet que abans no podien ballar, tot i que el normal seria dir «ballen ballen». Per altra banda, es refereix al «terrat» i al «camí» com les parts de la Rambla per on passejaven les figures.¹² Per tant, els personatges que es presenten són les famílies dels gegants de la ciutat de Barcelona, i dels gegants de la parròquia del Pi.

Segons ens explica Jordi Sacasas, arxiver de la parròquia de Santa Maria del Pi, uns i altres passen durant la processó per llocs diferents, ja que uns eren més propers als ciutadans que els altres.¹³ Per a la processó de Corpus, al passeig central de la Rambla hi anaven les personalitats religioses i algunes de les autoritats més importants de la ciutat, acompanyades dels gegants de Barcelona. Com que en aquells moments els gegants del Pi eren molt populars, aquests anaven amb tota la gent que acompanyava la processó pel «camí» de la Rambla. Segons altres fonts, tant els gegants del Pi com els gegants de la Ciutat passejaven pel carril central; però els primers s'apropaven a la vora del «terrat», mirant al «camí» i mirant d'apropar-se més a la gent.¹⁴ És per aquest motiu que la cançó diu que «els gegants del Pi ballen pel camí», i «els gegants de la Ciutat ballen pel terrat», referint-se a les dues zones del passeig.

II-Il·lustració de l'anomenat «Terrat de la Rambla» al 1799 (font: dibuix de Lola Anglada al llibre de F. CURET (1952), vol II, p. 127).

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ Entrevista a Jordi Sacasas, juliol 2017.

¹⁴ *Ibidem*.

2.3. Discussió

200

Tenim dues versions com a possibles explicacions a la lletra de la cançó, l'una basada en una llegenda i l'altra en fets històrics reals, que situen l'origen de la cançó en el mateix moment de la tornada dels gegants als carrers, després de més de disset anys de la seva prohibició, que coincidí amb la remodelació de la Rambla de Barcelona. Tot i que és impossible afirmar amb total certesa que l'origen de la cançó es troba en aquests fets històrics, no hi ha res que indiqui el contrari. També veiem que aquesta és l'explicació que en donen els principals estudiosos, i els folkloristes que parlen del personatge del Fort Farell, com Francesc Maspons o Apel·les Mestres, en cap moment el relacionen amb la cançó.¹⁵

Certament, el gran Joan Amades ens explica la llegenda del Farellàs amb total certesa que és l'origen de la cançó, i tant a *Gegants, nans i altres entremesos* com a *Les cent millors llegendes populars*, nega que la versió històrica explicada per la parròquia sigui la real.¹⁶ Però segons Jan Grau, Amades, cap al final de la seva vida, segurament ja tenia consciència de l'origen històric de la cançó, encara que no en va poder deixar constància.¹⁷

La nostra hipòtesi és que la cançó va sorgir a partir dels fets històrics i que es va anar estenent de manera molt ràpida a través de la tradició oral, que alhora va coincidir amb l'existència d'una llegenda aliena a les figures d'imatgeria popular protagonistes, la qual tenia també com a protagonista un gegant amb el mateix nom que l'original, i que va ser aquesta versió la que es va difondre i va fer oblidar l'origen històric de la cançó.

Al cap i a la fi, veiem que es tracta en realitat de dos personatges totalment paral·lels i aliens, que per casualitats de la tradició oral, es confonen i es barregen les seves històries. Per això també pensem que si en algun cas hipotètic, l'església del Pi s'hagués anomenat *parròquia del Roure*, per exemple, els gegants de la cançó haurien estat els gegants del Roure, i no hi hauria hagut confusió possible. De la mateixa manera, si el gegant Farellàs hagués agafat un faig en comptes d'un pi com a bastó, l'hauríem conegut com el *gegant del Faig*, i la confusió no s'hauria produït.

Ens trobem, doncs, davant de dos personatges diferents i totalment aliens, tot i portar el mateix nom: un d'ells és real, la figura d'imatgeria popular del gegant de la parròquia de Pi, que donà lloc a la cançó; l'altre és el personatge

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
23 (2019), 191-204

¹⁵ F. MASPONS LABRÓS (1952), p. 17-25; A. MESTRES (2004 [1933]), p. 117; A. MESTRES (2009), p. 67-69.

¹⁶ J. AMADES (1934), p. 40-43; J. AMADES (1953), p. 192-198.

¹⁷ Entrevista a Jan Grau i Martí, novembre 2017.

de ficció, que es troba dins l'imaginari de la tradició oral catalana com a protagonista d'una o diverses llegendes, però que originalment no té res a veure amb la cançó, encara que, més endavant, la tradició oral l'identifica amb la cançó.

3. La llegenda del Farellàs

Sobre el gegant del Pi s'han explicat moltes llegendes, que s'han anat transformant de mica en mica per la tradició oral. Per aquest motiu, no podem dir que unes siguin certes i unes altres no. Simplement recollim d'aquest personatge tot el que l'imaginari col·lectiu català ha produït al llarg dels anys, i que alguns folkloristes han recollit per escrit en els seus llibres, deixant de banda totes les possibles relacions amb la cançó.

Totes les fonts consultades coincideixen en el fet de presentar el gegant del Pi com el Farellàs o Fort Farell, en alguns altres casos també gegant de la Muntanya,¹⁸ o gegant de Collserola.¹⁹ El seu nom original és Farell, però s'anomena amb aquestes variants del nom per diferenciar-lo de la mateixa muntanya del Farell (Caldes de Montbui), on se suposa que vivia, o també per diferenciar-lo dels altres membres de la seva família, entre els quals ell destacava per la seva gran força i alçada. Es diu que en tota la comarca del Vallès no hi havia ningú amb una força tan descomunal com la seva. Tant era així, que era capaç d'arrencar un pi tan fàcilment com una flor, i fer-lo servir de bastó, ja que s'ajustava a la seva alçada. A més a més, també se l'identifica com un home senzill, que treballava la seva terra com qualsevol pagès. Encara que, tractant-se d'un arquetip de personatge de rondalla, com a homenàs alt i fort, se'l pot situar a qualsevol lloc, la tradició oral ha localitzat el personatge del Fort Farell, o Gegant del Pi, a la muntanya del Farell (Caldes de Montbui). Algunes versions asseguren que a dalt de la muntanya del Farell encara hi queda la casa on va viure, o que la mateixa muntanya és el gegant adormit.²⁰

En la llegenda hem trobat dues grans variacions narratives, en relació amb la procedència del «gegant negre de la Ciutat», que ens podria situar la història en dos moments diferents. La versió majoritàriament explicada és la que diu que el gegant de la Ciutat prové de les Amèriques, portat per Colom en la tornada del seu viatge del 1492. L'altra versió, que és curiosament la més coneguda a Caldes de Montbui, però que paradoxalment només l'explica Aureli

¹⁸ A. CAPMANY (1923), p. 24-27.

¹⁹ J. GRAU MARTÍ (1995), p. 68, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 117, 128.

²⁰ J. AMADES (1953), p. 192-198.

El Farellàs (font: il·lustració d'Albert Macaya al llibre de J. GRAU MARTÍ (1995), p. 75).

Capmany i el vídeo de VilaWeb, i no es troba en cap altre llibre més, és que el gegant de la Ciutat és un gegant moro, de la invasió morisca.²¹ En ambdós casos es pot aplicar al gegant l'adjectiu *negre*, ja que tots dos orígens es relacionen amb gent de pell fosca.

També hi ha diferència en el motiu pel qual els dos gegants protagonistes es barallen: en un cas, pel caprici del rei de veure lluitar els dos gegants amb més força que coneix; en l'altre, es tracta d'una lluita per alliberar la ciutat de Barcelona, tot i que també té un punt de caprici del Gegant Moro de lluitar contra tots aquells que es creguin tan forts i valents com ell.

²¹ A. CAPMANY (1923), p. 24-27.; VilaWeb: *Els Gegants del Pi, els que ballen pel camí*. <<https://www.vilaweb.cat/noticia/4234751/20150307/gegants-pi-ballen-cami.html>> (consultat el 7 març de 2015).

4. Conclusió

En conclusió, podem dir que no hi ha un vertader Gegant del Pi, sinó que n'hi ha dos! Ens trobem davant de dos personatges diferents amb el mateix nom. D'una banda, el gegant del Pi de la parròquia del Pi de Barcelona, que amb els seus fets històrics donà pas a finals del segle XVIII a la popular cançó del «Gegant del Pi». D'altra banda, la llegenda que té com a personatge principal el Farellàs, també anomenat *Gegant del Pi* perquè utilitzava un pi com a bastó.

203

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
23 (2019), 191-204

D'aquesta manera, la cançó i la llegenda van córrer per vies diferents, fins que a causa de la similitud dels noms dels personatges, es van entrellçar, i la llegenda es va donar a conèixer com a raó de ser de la cançó. Pel que sembla, això no era així, i és el que hem volgut separar en el treball: per un costat el Gegant del Pi de Barcelona i la cançó, i de l'altre el Gegant del Pi Farellàs. Es tracta de dos personatges que no tenen res a veure, exceptuant la coincidència del nom, però que la tradició oral ha entrellçat i ha situat en la llegenda l'origen de la cançó, en comptes dels fets històrics. Tenim, per tant, els orígens històrics de la cançó del «Gegant del Pi» a la parròquia del Pi de Barcelona, i la llegenda del «Gegant del Pi» al Farell de Caldes de Montbui, convertit en la figura masculina de la parella de gegants de la vila. La relació que s'ha establert entre el personatge llegendari d'un home gegantí que s'ajudava a caminar amb un pi i la figura d'imatgeria festiva del gegant del Pi de la ciutat de Barcelona, no va més enllà del nom de Pi. Els gegants només comparteixen el nom i la passió per continuar mantenint viva la imatgeria festiva, i donar continuïtat a la cultura popular catalana que tant ens caracteritza.

Referències

DIVERSOS AUTORS (1994): *Els Gegants de Caldes de Montbui (30è aniversari)*, Ajuntament de Caldes de Montbui.

AMADES, JOAN (1934): *Gegants, nans i altres entremesos*, Barcelona, Imp. La Neotípia.

AMADES, JOAN (1953): *Les cent millors llegendes populars*, Barcelona, Editorial Selecta.

AMADES, JOAN (1978): «El tresor popular de Catalunya», *Les millors llegendes populars*, Barcelona, Editorial Selecta.

AMADES, JOAN I VIOLANT, RAMONA (2002 [1934]): *Biblioteca de tradicions populars, Guia llegendària de Barcelona La Ribera*, Tarragona, El Mèdol.

CAPMANY, AURELI (1923): *Minerva, Cançons i jocs cantats de la infantesa*, Barcelona, Editorial Políglota.

CURET, FRANCESC (1952): *Visions barcelonines 1760-1860*, Barcelona, Dalmau i Jover S.A.

CUSPINERA, CLEMENTE (1884): *Guía-Cicerone del viajero ó bañista en Caldas de Montbuy*, Barcelona, Imp. de Luís Tasso y Serra.

GRAU MARTÍ, JAN (1995): *Fabulari Amades*, Tarragona, Biblioteca Joan Amades.

GRAU MARTÍ, JAN (1996): *Gegants*, Barcelona, Columna, Terra Nostra.

MASPONS LABRÓS, FRANCESC (1952): *Tradicions del Vallès*, Barcelona, Barcino.

MESTRES, APEL·LES (2004 [1933]): *Llegendes del Montseny* (selecció a cura de Carme Rubio i M. Carme Bernal), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MESTRES, APEL·LES (2009): *Tradicions* (a cura de Joan Armangué i Herrero), Valls, Cossetània.

SUÑÉ, RICARDO (1948): *Nueva Crónica de Barcelona*, Barcelona, Casa Editorial Seguí.